

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 01.12.2016, sp. zn. 28 Cdo 4916/2015, ECLI:CZ:NS:2016:28.CDO.4916.2015.1

Číslo: 59/2018

Právní věta: Pravidla určující, kdy soud nevysloví neplatnost rozhodnutí orgánu spolku (§ 260 o. z.), se uplatní i při přezkumu rozhodnutí spolku o vyloučení člena ve smyslu § 242 téhož zákona.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 01.12.2016

Spisová značka: 28 Cdo 4916/2015

Číslo rozhodnutí: 59

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Občanské sdružení, Spolek (o. z.) [Korporace (o. z.)]

Předpisy: § 242 o. z.

§ 260 o. z.

§ 3047 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalovaného zrušil rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 24. 6. 2015, sp. zn. 18 Co 455/2014, a věc vrátil Krajskému soudu v Plzni k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Klatovech rozsudkem ze dne 14. 8. 2014, č. j. 7 C 98/2012-187, zamítl žalobu, jíž se žalobce domáhal určení neplatnosti svého vyloučení z Mysliveckého sdružení V. (výrok I.), a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok II.). Věcí se zabýval znovu poté, co byl jeho první rozsudek zrušen odvolacím soudem, neboť nesprávně postupoval dle již neúčinného zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 83/1990 Sb.“), jenž byl mezitím nahrazen zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem (dále jen „o. z.“). Nově tedy okresní soud v intencích § 3047 o. z. rozhodoval podle posledně řečeného předpisu. V řízení zjistil, že důvodem vyloučení žalobce byla jeho účast na nepovoleném lovu dne 15. 1. 2012 organizovaném mimo členskou schůzi schválený plán nahánek a rovněž v rozporu s ustanovením § 46 odst. 1 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů. Vyloučení žalobce však zároveň shledal postiženým formálními vadami (dotčený člen nebyl seznámen s programem členské schůze, na níž bylo o jeho vyloučení rozhodnuto, a samotnému vyloučení nepředcházel pohovor vedený výborem ve smyslu ustanovení provozního řádu žalovaného). Při zvažování intenzity pochybení obou procesních

stran následně uzavřel, že toliko formální nedostatky aktu žalovaného nejsou s to převážit protiprávní jednání žalobce, pročež nemohou být důvodem neplatnosti zpochybňovaného rozhodnutí. Je přitom v zájmu žalovaného hodným právní ochrany ve smyslu § 260 odst. 1 o. z. neplatnost dotčeného rozhodnutí nevyslovit. Z řečených důvodů proto přistoupil k zamítnutí žaloby.

2. K odvolání žalobce přezkoumal zmíněné rozhodnutí Krajský soud v Plzni, jenž je rozsudkem ze dne 24. 6. 2015, č. j. 18 Co 455/2014-224, změnil tak, že vyloučení žalobce z Mysliveckého sdružení V. je neplatné (výrok I.), a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů (výrok II.). Odvolací soud shledal korektním postupovat v dané věci dle občanského zákoníku, konkrétně odkázal na ustanovení § 239 a § 242 o. z., přičemž za použitelnou pokládá mimo jiné i judikaturu Nejvyššího soudu vztahující se k předchozí právní úpravě – zákonu č. 83/1990 Sb. S přímým poukazem na jeho rozsudek ze dne 15. 7. 2010, sp. zn. [28 Cdo 1981/2010](#), dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí je stiženo formálními nedostatky, neboť zápis z členské schůze, jenž je jeho jediným zachycením, neobsahuje bližší popis důvodů vyloučení žalobce, pročež lze již s ohledem na to dovodit jeho neplatnost. Považuje ustanovení § 258 a § 260 o. z. za speciální a na nynější případ nedopadající, vyloučil jejich aplikaci a zabýval se posouzením, zda je pochybení žalobce natolik závažné intenzity, aby bylo možné ve smyslu § 239 o. z. přistoupit k nejvyšší sankci, jíž je vyloučení člena. Po zohlednění všech rozhodných okolností uzavřel, že projednávané pochybení žalobce lze mít za ojedinělé vybočení z jinak řádného plnění členských povinností, pročež i vzhledem k ostatním vylíčeným důvodům není možné pokládat jeho vyloučení za platné.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti tomuto rozhodnutí podal žalovaný dovolání, jež má za přípustné ve smyslu § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), neboť napadený rozsudek spočívá jednak na otázce, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, a dále která nebyla doposud v judikatuře dovolacího soudu řešena. Posledně zmíněnou je pak problematika aplikovatelné právní normy, přesněji zda a případně v jakém rozsahu se v dané věci použije právní úprava účinná do 31. 12. 2013, či ji nahrazující občanský zákoník. K naznačenému dovolatel konkrétně namítá, že posouzením věci dle ustanovení § 242 o. z., jež rozšiřuje možnosti soudní ochrany žalobce proti rozhodnutí spolku, tedy využitím eventuality, jíž dřívější úprava nepřipouštěla, dochází k nepřipustné retroaktivitě, neboť posuzovaný vztah vznikl a nárok žalobce byl uplatněn ještě za účinnosti předchozího právního předpisu. Dospěje-li Nejvyšší soud i přesto k závěru o použitelnosti občanského zákoníku, domnívá se dovolatel, že soudy měly postupovat podle § 258 o. z., jenž je obdobou zrušeného § 15 zákona č. 83/1990 Sb., prostřednictvím kterého se žalobce původně přezkoumání rozhodnutí spolku domáhal. V návaznosti na uvedené předkládá žalovaný dovolacímu soudu v jeho rozhodovací činnosti doposud neřešenou otázku, zda ustanovení § 260 o. z. nalezne využití i v situaci, již reguluje § 242 o. z. Sám je toho názoru, že daná norma obsahuje moderační právo soudu neplatnost rozhodnutí spolku v určitých případech nevyslovit, jehož lze využít jak v rámci obecného řízení o neplatnosti rozhodnutí (§ 258 – § 261 o. z.), tak v situaci ve vztahu k ní speciální – posuzování platnosti vyloučení člena (§ 237 – § 242 o. z.). Nadto se domnívá, že již s ohledem na v judikatuře Nejvyššího soudu dříve vyslovené názory nemohou marginální formální pochybení ze strany orgánu spolku, která na výsledné rozhodnutí (zde o vyloučení člena) nemají vliv, způsobit jeho neplatnost. Konečně odklon od judikatury dovolacího soudu spatřuje žalovaný v nepřiměřeném zásahu do své spolkové autonomie nad rámec přípustné ingerence soudní moci. Závěrem proto navrhuje, aby bylo napadené rozhodnutí krajského soudu změněno tak, že bude potvrzen rozsudek soudu okresního a žalobce bude povinován k náhradě nákladů řízení.

4. K dovolání žalovaného se vyjádřil žalobce, jenž se ztotožnil s postupem odvolacího soudu a navrhl uplatněný mimořádný opravný prostředek odmítnout či, bude-li shledán přípustným, zamítnout.

III. Přípustnost dovolání

5. V řízení o dovolání bylo postupováno podle o. s. ř. ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013, které je podle čl. II bodu 7 zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, a dle čl. II bodu 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, rozhodující pro dovolací přezkum.

6. Nejvyšší soud se jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno řádně a včas, osobou k tomu oprávněnou a náležitě zastoupenou podle § 241 o. s. ř., zabýval jeho přípustností.

7. Dle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně, anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

8. Dle § 241a odst. 1 o. s. ř. je možné dovolání podat pouze z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

9. Dovolání lze považovat za přípustné, neboť napadené rozhodnutí závisí na otázkách v judikatuře Nejvyššího soudu doposud neřešených a řešených odlišným způsobem.

IV. Důvodnost dovolání

10. Předně dovolatel brojí proti postupu odvolacího soudu, jenž žalobu podanou v době účinnosti zákona č. 83/1990 Sb. posuzoval v intencích zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Na popsanou situaci, ve které bylo řízení zahájeno žalobou, prostřednictvím níž se člen domáhal určení nesouladu rozhodnutí spolku, resp. občanského sdružení, se stanovami a zákonem ve smyslu § 15 zákona č. 83/1990 Sb., avšak soud rozhodoval již za účinnosti občanského zákoníku, pamatuje přechodné ustanovení § 3047 o. z. – soud i v řízení započatém před 1. 1. 2014 rozhodne podle nově účinné právní úpravy. Zákonodárce tak reaguje na automatickou přeměnu dobrovolných sdružení fyzických nebo právnických osob na spolkovou formu (srovnej § 3045 o. z.), která v rámci nového civilního kodexu spadá pod právní úpravu korporací. Sluší se zároveň podotknout, že přechodná ustanovení občanského zákoníku, včetně citovaného § 3047 o. z., nelze vykládat jako umožňující pravou retroaktivitu dotčených norem o. z., nýbrž je zapotřebí v nich vyjádřenou zpětnou působnost interpretovat jako obecně akceptovatelnou retroaktivitu nepravou, což znamená, že vznik právních vztahů jakož i práva a povinnosti z nich vzešlé v době do 31. 12. 2013 se i nadále řídí dosavadní právní úpravou (k tomu srovnej podrobněji rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 6. 2015, sp. zn. [21 Cdo 3612/2014](#), uveřejněný pod č. 4/2016 Sb. rozh. obč., a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2016, sp. zn. [29 Cdo 1664/2016](#)). Předestřená teze a znění § 3047 o. z. tak v kontextu soudního přezkumu rozhodnutí spolků předpokládá použití nové právní úpravy, avšak bez možnosti aplikovat ta ustanovení, jež konstituují práva a povinnosti dosavadním předpisům neznámé či způsobem relevantně odlišným. Odpovídá-li přitom systematicky nyní účinného zákona bezprostřední vyslovení neplatnosti napadeného rozhodnutí spolku namísto pouhého konstatování jeho nesouladu se stanovami a zákonem, jak tomu bylo dříve, nejedná se o (ve světle shora uvedeného neakceptovatelné) založení nových oprávnění se zpětnou působností, neboť nárok dotčeného subjektu na soudní ochranu zůstává z tohoto hlediska (bez zřetele na odlišnost v zákonem

předvídané formulaci žalobního petitu, potažmo rozsudečného výroku) materiálně ekvivalentním. Závěr o použitelnosti aktuální právní úpravy pak nemůže zvrátit ani fakt, že citované ustanovení užívá pojmu řízení o „neplatnosti rozhodnutí orgánu občanského sdružení“, ačkoliv takové, s ohledem na znění rozhodné právní normy, před účinností občanského zákoníku být zahájeno nemohlo, neboť řečenou formulací měl zákonodárce zcela nepochybně na mysli právě procesy podle § 15 zákona č. 83/1990 Sb. Uvedené potvrzuje zřejmý účel § 3047 o. z., jímž je podřídit již probíhající soudní řízení nově účinné právní úpravě, přičemž odlišný výklad by byl proti smyslu tohoto přechodného ustanovení.

11. Žalovaný ve svém dovolání dále předkládá otázku, zda má být v souladu s § 3047 o. z. postupováno dle § 258 – § 260 o. z., jež pokládá za obdobu § 15 zákona č. 83/1990 Sb., či zda prve zmíněná norma, v případě napadení rozhodnutí spolku o vyloučení člena, odkazuje i na využití možnosti přezkoumat je v intencích § 242 o. z. K naznačenému lze připomenout, že žaloba podle § 15 zákona č. 83/1990 Sb. byla zvláštní žalobou přímo upravenou zákonem, jež umožňovala domáhat se ochrany členských práv. Mimo jiné zakotvovala právo člena sdružení uplatnit u soudu obranu proti jeho vyloučení, o čemž svědčí rozsáhlá judikatura Nejvyššího soudu věnující se právě přezkoumávání takovýchto rozhodnutí (srovnej například rozsudek ze dne 14. 12. 2010, sp. zn. [28 Cdo 2976/2010](#), či usnesení ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. [28 Cdo 2936/2011](#), a ze dne 3. 3. 2015, sp. zn. [28 Cdo 1893/2014](#)). Nelze proto přitakat dovolateli, že by ustanovení § 242 o. z., jež umožňuje značnou měrou navázat na soudy dosud využívaný postup, představovalo právnímu řádu do této doby neznámou novotu. Vyhrazuje-li pak novější právní úprava nástroj soudní ochrany vyloučeného člena do samostatného zákonného ustanovení, je zapotřebí v daném stavu spatřovat toliko snahu zákonodárce reagovat na skutečnost, že vyloučení je jedním z nejpodstatnějších (či jde snad o vůbec nejzávažnější) opatření vůči členu spolku, jímž může být zasaženo do jeho sdružovacího práva [blíže srovnej BÍLKOVÁ, J., § 242. In: LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1175–76]. Ani zde tedy nedochází k pravému retroaktivnímu působení o. z., neboť naznačeným výkladem nejsou nikterak zpětně konstruována práva, jež by byla dosavadní právní úpravě cizí.

12. Stěžejním pro výsledek nynějšího řízení se pak jeví vyřešení otázky, zda i v případě posuzování platnosti rozhodnutí spolku o vyloučení jeho člena podle § 242 o. z. lze aplikovat korektiv obsažený v § 260 téhož zákona. Smyslem posledně zmiňované normy je řešení potenciálního konfliktu mezi individuálním právem člena a kolektivními zájmy spolku. Jde o konkretizaci čl. 20 odst. 1 Listiny základních práv a svobod zaručujícího právo svobodně se sdružovat [podrobněji viz DAVID, L., § 260. In: LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1234]. Fakticky umožňuje odepření soudní ochrany členu spolku, bude-li v dané situaci splněno některé z následujících kritérií: porušení zákona nebo stanov nebude mít pro člena spolku, resp. jinou osobu vykazující zájem hodný právní ochrany (srovnej § 258 o. z.), závažné právní následky, a nevyslovení neplatnosti bude v zájmu spolku hodném právní ochrany, anebo bylo-li by tím podstatně zasaženo do práva třetí osoby nabytého v dobré víře. Nová právní úprava tak navazuje na závěry patrné již z dřívější judikatury akcentující potřebu zdrženlivosti v oblasti přezkoumávání rozhodnutí spolků, neboť občanská sdružení, resp. spolky nejsou „nucenými svazky“; sdružování do nich je založeno na principu dobrovolnosti a je žádoucí, aby podstatná část běžných „provozních“ rozhodnutí, činěných spolkovými orgány při uskutečňování zásady smluvní autonomie členské základny sdružení, zůstala z důvodu právní jistoty uvnitř sdružení zachována. Nejvyšší soud proto při výkladu § 15 zákona č. 83/1990 Sb. přistoupil, zajisté s náležitou citlivostí směřující k zásadnímu zachování potřebné míry ochrany práv členů občanských sdružení, k interpretační restrikci, která vychází z teleologického výkladu – a návazné teleologické redukce – rozhodného právního textu. Dojde-li k významnému zásahu do práv člena občanského sdružení, nesmí být jeho soudní ochrana redukována. Při (eventuálně) minimálním, málo intenzivním konfliktu rozhodnutí orgánu občanského sdružení s dílčím členským právem musí člen vzít v úvahu, že do sdružení vstoupil dobrovolně a že

součástí vnitrospolkové demokracie je též podrobení se rozhodnutí spolkového orgánu (srovnej mimo jiné rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 14. 9. 2011, sp. zn. [28 Cdo 2304/2011](#), či ze dne 12. 10. 2011, sp. zn. [28 Cdo 2094/2011](#)).

13. Přílišné, a tudíž nežádoucí ingerenci soudu do spolkové autonomie má nyní za úkol zabránit možnost diskrece zakotvená v § 260 o. z. (lze dodat, že ani použitím tohoto ustanovení - obsahově navazujícího na dosavadní výklad rozhodovací praxe - v nynější věci není nové právní úpravě přiznávána způsobilost zpětně modifikovat již vzniklá práva a povinnosti dotčených subjektů). Z formulace citované právní normy hovořící obecně o neplatnosti rozhodnutí lze usuzovat na její použitelnost ve všech řízeních, jejichž předmětem je řečený aspekt (neplatnost) aktu orgánu spolku. Ustanovení § 242 o. z., jakožto případ přezkoumávání jednoho určitého (či snad speciálního) rozhodnutí spolku, pak aplikaci zmíněného ustanovení nevylučuje. Vzhledem k tomu a s vědomím shora popsaného účelu, jež tato norma sleduje, proto Nejvyšší soud neshledal důvodu, pro něž by se zmiňovaný korektiv neměl uplatnit i v rámci přezkumu rozhodnutí o vyloučení člena spolku. Odvolací soud tudíž pochybil, rezignoval-li na hodnocení daného skutkového stavu z pohledu ustanovení § 260 o. z., pročež věc nedostatečně komplexně posoudil. Nikterak totiž neuvážil, zda formální pochybení spolku (mj. absence bližšího popisu důvodu vyloučení v zápise ze schůze, ve kterém je rozhodnutí o vyloučení zachyceno, pro niž shledal napadené rozhodnutí neplatným) převáží provinění žalobce jednak proti vnitřním předpisům mysliveckého spolku, dále proti zákonu č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů, a není-li tedy v zájmu spolku hodném právní ochrany neplatnost napadeného rozhodnutí nevyslovit. Rovněž se nezabýval tím, zda by řízení před orgány spolku, bylo-li by prosté formálních vad, vedlo k odlišnému rozhodnutí; jinak řečeno, byl-li zásah do práv člena (jeho vyloučení) následkem tohoto konkrétního pochybení spolku proti stanovám (hodnocení významu zásahu do právní sféry člena spolku akcentoval Nejvyšší soud již ve své dřívější judikatuře - viz rozsudek ze dne 17. 2. 2015, sp. zn. [28 Cdo 1050/2014](#), či usnesení ze dne 12. 10. 2011, sp. zn. [28 Cdo 1075/2011](#) - vztahující se k předchozí právní úpravě, přičemž závěry v ní obsažené lze obdobně převzít i pro posouzení projednávané věci).

14. Z uvedeného vyplývá, že dovolání bylo žalovaným podáno důvodně, neboť právní posouzení věci odvolacím soudem nemůže obstát jako správné a závěr o neplatnosti napadeného rozhodnutí, ke kterému na základě něho dochází, je přinejmenším předčasný. Nejvyšší soud tedy, neshledaje splněnými podmínky pro změnu rozsudku odvolacího soudu ve smyslu § 243d písm. b) o. s. ř., přistoupil dle § 243e odst. 1 a odst. 2, věty první, o. s. ř. k jeho zrušení a vrácení věci krajskému soudu k dalšímu řízení.

15. Odvolací soud je podle § 243g odst. 1, části první věty za středníkem, ve spojení s § 226 odst. 1 o. s. ř. vázán právními názory dovolacího soudu v tomto rozhodnutí vyslovenými.